

Александр
Сергеевич Пушкин

Евгений
Онегин

Ишқ
қиссаси

Ғафур Ғулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий уйи
ТОШКЕНТ – 2019

А. С. ПУШКИН

ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН

Шеърлий роман

Ғафур Ғулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий уйи
ТОШКЕНТ – 2019

УЎК 821.161.1
КБК 84(2Рос=Рус)1
П 96

Рус тилидан
Ойбек таржимаси

Пушкин

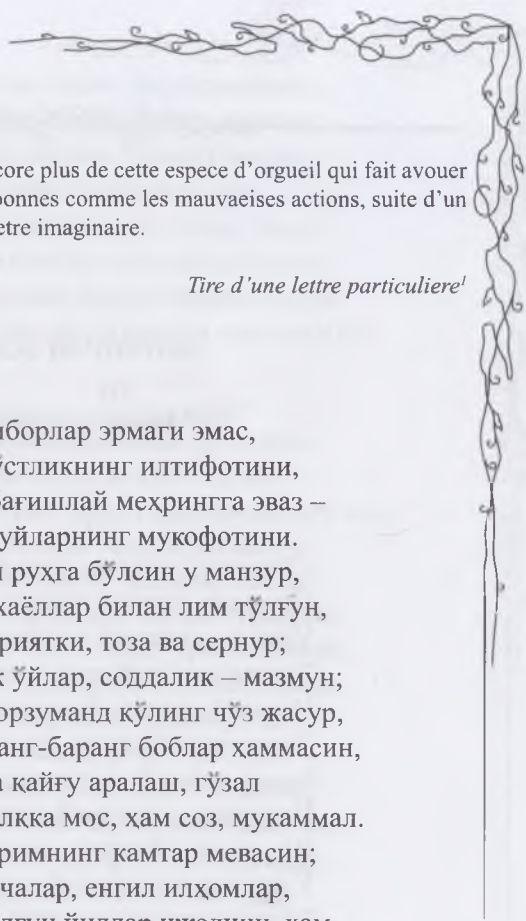
Евгений Онегин: шеърий роман. / Пушкин. – Тошкент: Гафур
Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2019. – 204 б.

Ўз вақтида “Рус шеъриятининг куёши”, деб ном олган Пушкин
насрда ҳам, назмда ҳам самарали ижод қилган буюк сиймодир. У
янги рус адабиётининг асосчиларидан бири сифатида рус маданияти
тарихида чуқур из қолдирди. Қўлингизда рус шоири Пушкиннинг
“Евгений Онегин” шеърий романи Ойбек томонидан ўзбек тилига
ўғирилган. Ушбу асар маънавиятингизни бойитади, деган умиддамиз.

УЎК 821.161.1
КБК 84(2Рос=Рус)1

ISBN 978-9943-6105-0-7

© Гафур Ғулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий
уйи, 2019

Petri de vanite il avait encore plus de cette espece d'orgueil qui fait avouer avec la meme idifference les bonnes comme les mauvaeises actions, suite d'un sentiment de superiorite, peuteetre imaginaire.

Tire d'une lettre particuliere!

Ниятим: киборлар эрмаги эмас,
Қадрлаб дўстликнинг илтифотини,
Истадим, бағишлай меҳрингга эваз –
Муносиб қуйларнинг мукофотини.
Токи, гўзал руҳга бўлсин у манзур,
Мукаддас хаёллар билан лим тўлғун,
Тирик шеърятки, тоза ва сернур;
Унга юксак ўйлар, соддалик – мазмун;
Хўб энди, орзуманд қўлинг чўз жасур,
Қабул эт, ранг-баранг боблар ҳаммасин,
Бу кулги ва қайғу аралаш, гўзал
Ҳам ўзи халкка мос, ҳам соз, мукамал.
Ҳангомаларимнинг камтар мевасин;
Уйқусиз кечалар, енгил илҳомлар,
Думбул, сўлғун йиллар ижодини, ҳам
Юракнинг дардини қабул эт бу дам².

БИРИНЧИ БОБ

Ҳам яшашга ошиқади, ҳам ҳис этишга шошади.

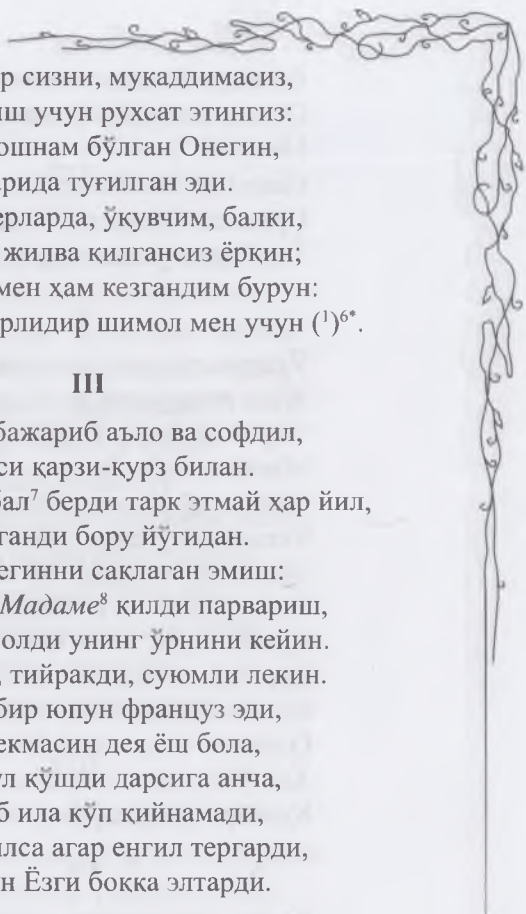
К. Вяземский³

I

«Тақводор, коидапараст амаким
Бўларкан касалга чинакам дучор,
Ўзин иззатлашни у кўрди лозим,
Бундан соз тадбирни топмокка ночор.
Унинг бу килиғи бошқага ибрат:
Лекин парвардигор, бу қандай заҳмат,
Бемор киши билан қундуз ҳам, тун ҳам
Ўлтириш, силжисмай ундан бир қадам!
Шу қадар тубанлик, маккорликки бу:
Ўлимтик кишини сен овунтирсанг,
Тўшак-ёстиғини тузатиб турсанг,
Дори-дармон берсанг босиб ғам-қайғу,
Ва яна хўрсиниб, ўйласанг шу он:
Қачон сенинг жонинг қабз этар, шайтон!»

II

Шундай ўйлар эди ёп-ёш шумтака
Почтовойда чангда ошиб дала, кир.
Зевснинг⁴ илоҳий иродаси-ла,
Бутун ақрабога у ворис ҳозир –
Людмила, Русланнинг⁵ дўсту ёрони!
Меним романимнинг шу қаҳрамони

Билан ҳозир сизни, мукаддимасиз,
Таништириш учун рухсат этингиз:
Танти бир ошнам бўлган Онегин,
Нева бўйларида туғилган эди.
Сиз ҳам у ерларда, ўқувчим, балки,
Туғилган ё жилва қилгансиз ёрқин;
У ерларда мен ҳам кезгандим бурун:
Лекин зарарлидир шимол мен учун (1)^{6*}.

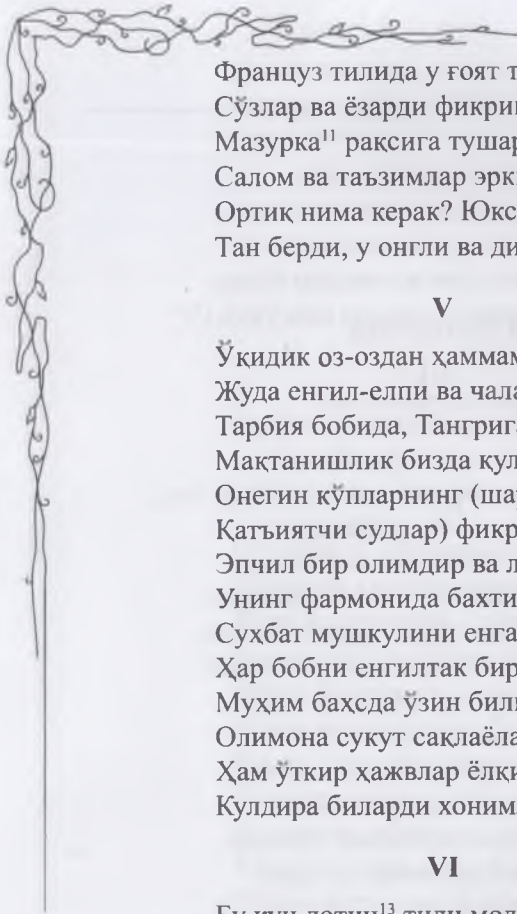
III

Хизматин бажариб аёло ва софдил,
Яшади отаси қарзи-қурз билан.
Уч дафъа бал⁷ берди тарк этмай ҳар йил,
Охир ажраганди бору йўгидан.
Тақдир Онегинни саклаган эмиш:
Аввал уни *Мадаме*⁸ қилди парвариш,
*Монсиуър*⁹ олди унинг ўрнини кейин.
Гўдак шўх, тийрақди, суюмли лекин.
Монсиуър бир юпун француз эди,
Ҳеч азоб чекмасин дея ёш бола,
Ҳазил-ҳузул кўшди дарсига анча,
Ахлоқ-одоб ила кўп қийнамади,
Шўхлик килса агар енгил тергарди,
Томоша-чун Ёзги бокка элтарди.

IV

Келгач, Онегиннинг исёнчи, қизғин
Йигитчалик даври ва тилак-армон,
Нозик дард чекишлар даври, камтарин
Монсиуър ни кувдилар бу хонадондан.
Энди Онегиним озоддир мана;
Сочлари қирқилган сўнгги модада;
Лондон *дандей*¹⁰ сидай кийинган ғоят; (2)
Киборлар оламин кўрди, ниҳоят.

* Кавс ичидаги рақамлар – Пушкин изоҳлари.

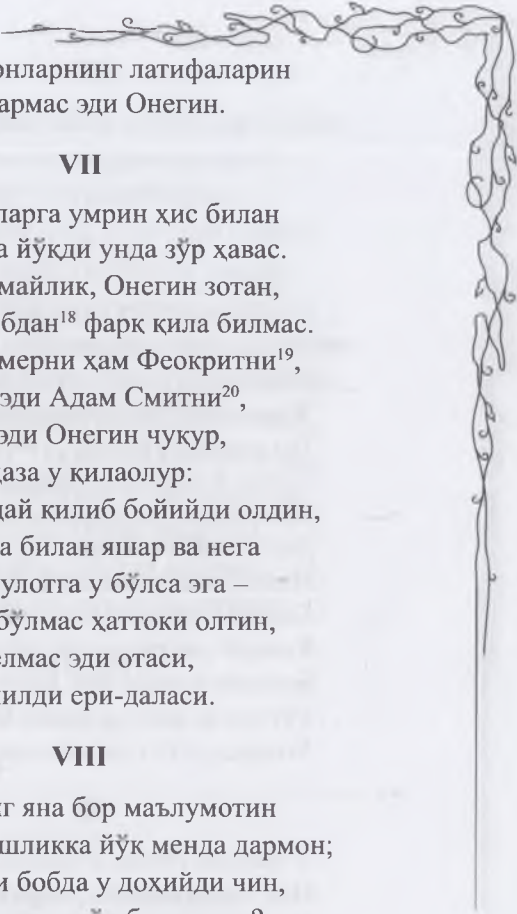
Француз тилида у ғоят тузук
Сўзлар ва ёзарди фикрини равон;
Мазурка¹¹ раксига тушарди осон,
Салом ва таъзимлар эркин ҳам нозик:
Ортиқ нима керак? Юксак доира
Тан берди, у онгли ва дилбар, дея.

V

Ўқидик оз-оздан ҳаммамиз бир кур,
Жуда энгил-елпи ва чала-чулпа,
Тарбия бобида, Тангрига шукур,
Мақтанишлик бизда қулайдир жуда.
Онегин кўпларнинг (шартта ҳал қилган,
Катъиятчи судлар) фикрича чиндан
Эпчил бир олимдир ва лекин педант,¹²
Унинг фармонида бахтиёр талант:
Сухбат мушқулини енга олади,
Ҳар бобни энгилтак бир чўкиб ўтиб,
Муҳим баҳсда ўзин билимдон тутиб,
Олимона сукут сақлаёлади;
Ҳам ўткир ҳажвлар ёлқини билан
Қулдира биларди хонимларни шан.

VI

Бу кун лотин¹³ тили модадан чикмиш:
Сизга ҳақиқатин айтсам, Онегин
Баъзи эпиграфлар маъносин ечиш,
Мактуб охирига бир *Вале*¹⁴ сўзин
Ёзишга, Ювинал¹⁵ ҳақида бирор
Гап учун етарли лотинча билар.
Яна бир-икки шеър Энеидадан¹⁶
Чала-чаттигина ёдида қолган.
Дунёнинг саргузашт тарихин узок
Ўтмиш даврларнинг ботиб чангига,
Тимирскилаш учун йўқ ҳавас сира:
Ва лекин Ромулдан¹⁷ бошлаб то шу чок

Кечган замонларнинг латифаларин
Эсидан чиқармас эди Онегин.

VII

Нозик садоларга умрин хис билан
Бағишлашга йўқди унда зўр ҳавас.
Қанча уринмайлик, Онегин зотан,
Хорейни ямбдан¹⁸ фарк қила билмас.
Койирди Гомерни ҳам Феокритни¹⁹,
Аммо ўқир эди Адам Смитни²⁰,
Иқтисодчи эди Онегин чуқур,
Яъни мулоҳаза у қилаолур:
Давлат қандай қилиб бойийди олдин,
Сўнгра нима билан яшар ва нега
Оддий маҳсулотга у бўлса эга –
Унга керак бўлмас ҳаттоки олтин,
Буни англаёлмас эди отаси,
Гаровга қўйилди ери-даласи.

VIII

Евгенийнинг яна бор маълумотин
Айтиб беришликка йўқ менда дармон;
Лекин қайси бобда у доҳийди чин,
Ва қайси илмда у зўр билимдон?
Ёшлигидан бери Онегин учун
Ҳам емак, ҳам азоб, ҳам ором, ҳар кун
Унинг қайғу-ҳасрат аралаш, хаста,
Танбал ҳаётини тўлдирган нарса –
Муҳаббат, эҳтирос илмидир бироқ.
Бу ҳисни этмишди Назон²¹ тараннум,
Шунинг-чун кўрганди у жазо, зулм;
Молдавия чўли ичида узок
Қувилиб ўз юрти Италиядан,
Исёнкор ва порлоқ умрин тугатган.

IX

.....
.....
.....

X

Кўп барвакт ўрганди риё хунарин,
Умидни яширар, рашкни яширар,
Қайғули кўринар, кўзлари ғамгин,
Ҳам алдар, ҳам аврар, ҳам инонтирар,
Гоҳ мағрур кўринар, гоҳ итоаткор.
Ўйчан ё паришон бўлишга тайёр!
Дам қандай паришон сукутга чўқар;
Дам қандай оташин бир нотик бўлар,
Ишкий мактубларда у қандай қайдсиз!
Бирига берилиб ва севиб бирин,
Қандай унутишни биларди ўзин!
Боқиши қандай тез, нозик ва тамиз,
Уятчан ва жасур, лекин баъзи чоқ
Хоҳласа, кўз ёшин оқизар порлоқ.

XI

У қандай ўзгача кўриниб, ҳазил
Ила маъсумликни ҳайратга солар,
Дархол маъюсланиб, қўрқитиб енгил,
Ёқимли хушомад билан овутар;
Илишга устадир ихлос лаҳзасин,
Қизлик иффатининг мулоҳазасин –
Акл-у эҳтирос-ла енгиб, у охир –
Хоҳ-нохоҳ илтифот кутмокқа моҳир.
Ёлвориш, эътироф талаб қилишни,
Қалбнинг илк садосин тинглашни зимдан,
Ёр кетидан чопиб, ногоҳ у билан
Махфий учрашувни, қўлга илишни
Биларди... сўнг ёр-ла ёлғиз бирпасда –
Хилватда сабоқлар бермокқа уста.

XII

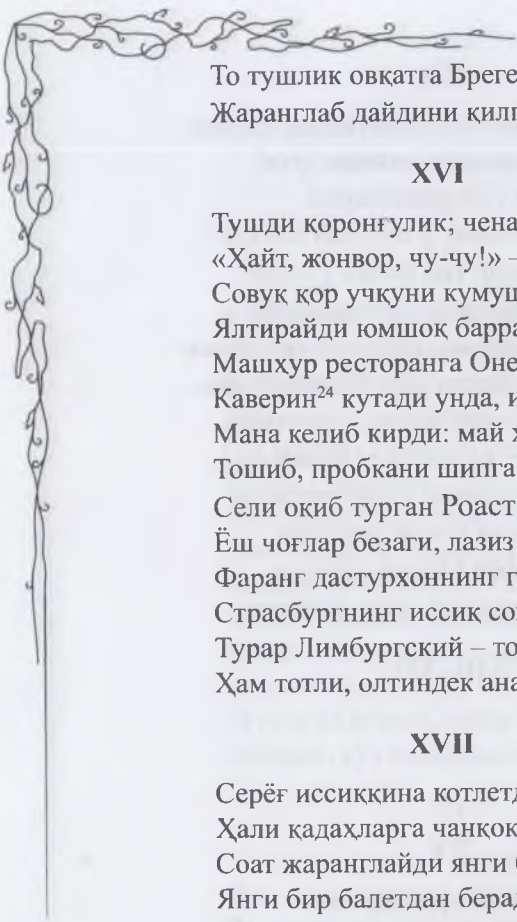
Донғи чиққан танноз хотинлар калбин
Ўйнатишга қандай ўрганди эрта!
Истаса, агар у ўз рақибларин
Бутун йўқотишни, у шундай пайтда
О, қандай заҳар тил билан узарди!
Қандай тузокларни у ҳозирларди!
Бахтлиман, деб юрган эрлар, сиз лекин
Юрдингиз у билан дўст бўлишиб чин...
Айёр эр ҳам иззат қиларди ростдан,
Фобласнинг²² қадимий талабаси-да,
Ҳаммадан ишончин узган кекса-да,
Ҳарвақт ўзидан ҳамда овкатдан,
Хотинидан рози бўлган улуғвор,
Алданган эрлар ҳам унга лутфкор.

XIII, XIV

.....
.....
.....

XV

Ҳали у ётоқдан турмаган экан:
Унга келтиришар бир қанча мактуб,
Нима гап? Таклифми? Шу кечга чиндан
Учта хонадонга бориши матлуб.
Бир ерда бал, бирида гўдак байрами,
Қаерга югурар арзандам ҳали?
Кимдан бошлайди у? Локин барибир
Ҳаммасин уддалаш эмасдир оғир.
Ҳозир эрталабки кийимида ул.
Бошига кийган у кенг бир боливар²³, (3)
Онегин гердайиб боради булвар
Кенг майдон, у ерда кезади буткул,

То тушлик овқатга Брегет-соат
Жаранглаб дайдини қилгунча даъват.

XVI

Тушди коронғулик; ченага минар,
«Ҳайт, жонвор, чу-чу!» – учар қичкирик.
Совук қор учқуни кумушин сепар,
Ялтирайди юшоқ барра ёқалик.
Машхур ресторанга Онегин чопар,
Каверин²⁴ кутади унда, ишонар.
Мана келиб кирди: май ҳам шишадан
Тошиб, пробкани шипга отар шан.
Сели окиб турган Роаст-бееф²⁵ бунда,
Ёш чоғлар безаги, лазиз таомлар,
Фаранг дастурхоннинг гули саломлар.
Страсбургнинг иссиқ сомсаси шунда,
Турар Лимбургский – тоза, хуш, пишлоқ,
Ҳам тотли, олтиндек ананасга боқ!

XVII

Серёғ иссиққина котлетдан кейин
Ҳали қадахларга чанқоқди лаблар,
Соат жаранглайди янги бир ўйин,
Янги бир балетдан беради хабар.
Театрнинг ёвуз қонуншуноси,
Саҳна орқасининг фахрий аъзоси,
Ғоят жозибали актрисаларга
Шамолдай қарорсиз, топинган банда –
Онегин тез учар театр сари,
Бу ерда ҳар киши яйраган, эркин,
Балет-ракс авжларин олқишлар, кейин
Иззалаб Федрани, Клеопатрани,
Моинани²⁶ ҳар ким қилади даъват,
Унигина ҳамма эшитсин фақат.

XVIII

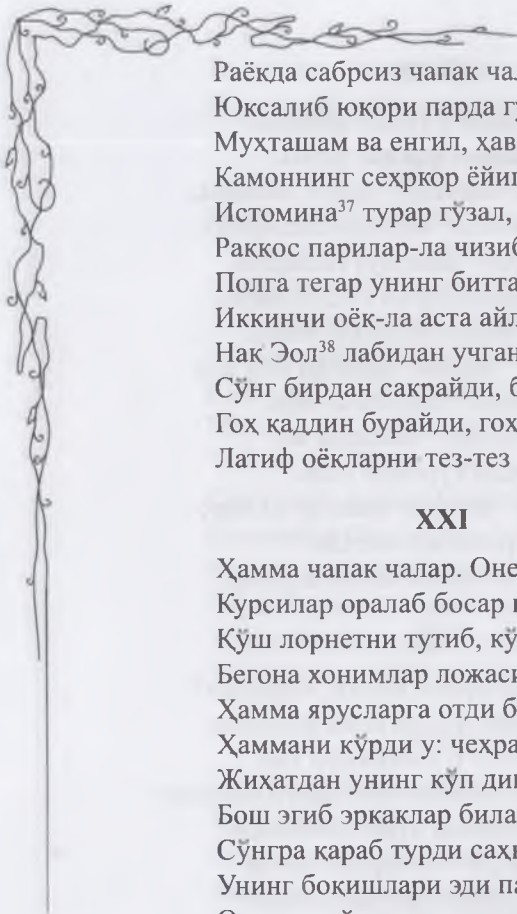
Эй сеҳрли диёр! Ўтмиш замонда
У ерда журъятли ҳажвда устоз,
Эрк дўсти Фонвизин²⁷ сурди дабдаба,
Ва унда Княжин²⁸ маълум тақлидбоз.
У ерда Озеров²⁹ халк кўз ёшларин,
Гулдурос олқишлар ва кутлашларин
Семёнова³⁰ билан бўлишди инок.
Корнелнинг³¹ азамат даҳосин бир чок
У ерда Катенин³² тиргизган эди.
Заҳар Шаховский³³ чиқарди яна
Комедиялардан суронли гала.
Унда Дидло³⁴ шухрат тожини кийди;
У ерда, театр тин кўлкасида
Меним ёш чоғларим кечди бир сира.

XIX

Менинг париларим! Билай, қайдасиз?
Тинглангизлар меним ёниқ фарёдим:
Яна ўшамисиз? Ё бошқа кўп қиз
Сизнинг ўрнингизни босгандур, балким?
Яна тинглайманми куйингиз андак?
Рус Терпсихори³⁵ бажарган юксак
Рухли рақсларни кўрармиканман?
Ё ғамли нигоҳим ошинолардан
Мароқсиз сахнада тополмас бирин?
Ёки мен бегона ҳаётга томон
Ўксинган лорнетни³⁶ тутаман ҳайрон?
Ўйинга бепарво бир томошабин
Сингари бурчақда эснаб ўтирай,
Ва ўтган дамларни эсгами олай?

XX

Театр лиқ тўла; ложалар порлар;
Партерлар, курсилар – бари қайнайди,

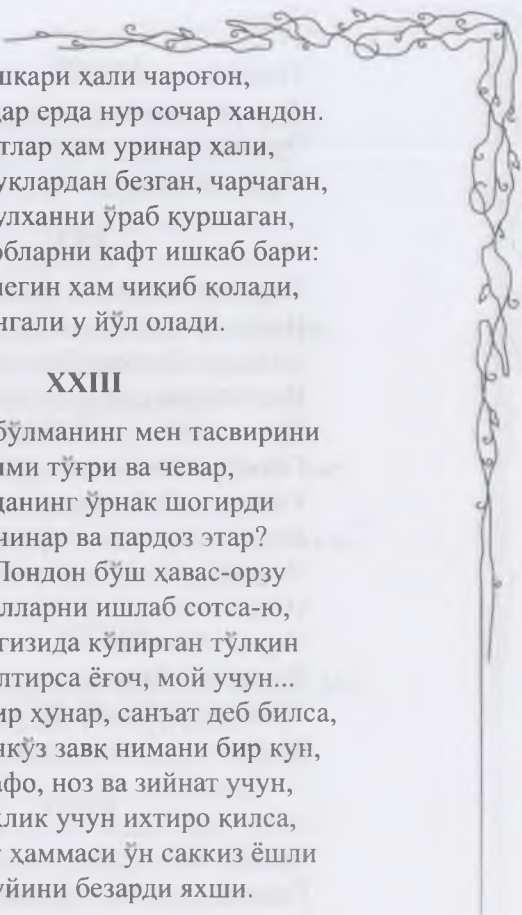
Раёкда сабрсиз чапак чалишар,
Юксалиб юкори парда гурлайди.
Муҳташам ва энгил, ҳавойи-майин,
Камоннинг сеҳркор ёйига толгин
Истомина³⁷ турар гўзал, нодира,
Раккос парилар-ла чизиб доира,
Полга тегар унинг битта оёғи,
Иккинчи оёқ-ла аста айланар,
Нақ Эол³⁸ лабидан учгандек бир пар,
Сўнг бирдан сакрайди, бирдан учади;
Гоҳ қадин бурайди, гоҳ тик туради,
Латиф оёқларни тез-тез уради.

XXI

Ҳамма чапак чалар. Онегин кирар.
Курсилар оралаб босар илгари.
Кўш лорнетни тутиб, кўзини тикар
Бегона хонимлар ложаси сари.
Ҳамма ярусларга отди бир қараш,
Ҳаммани кўрди у: чеҳралар, уст-бош
Жиҳатдан унинг кўп диққати ошди.
Бош эгиб эркаклар билан сўрашди.
Сўнгра қараб турди сахнага андак,
Унинг боқишлари эди паришон.
Орқага қайтаркан эснади бир он,
Ва деди: «Ҳаммасин янгилаш» керак;
Балетга шунча вақт сабр этиб тўздим,
Лекин Дидлодан ҳам ниҳоят бездим. (4)

XXII

Севги Тангрилари, жинлар, илонлар
Ўйнашар, сакрашар ҳали сахнада;
Чарчаган лакйлар ухлаб ётишар
Пўстинга ўралиб тиш остонада.
Ҳали тўхтамаган кезиш, типирлаш,
Тупуриш, йўталиш, чапак, пиқирлаш.

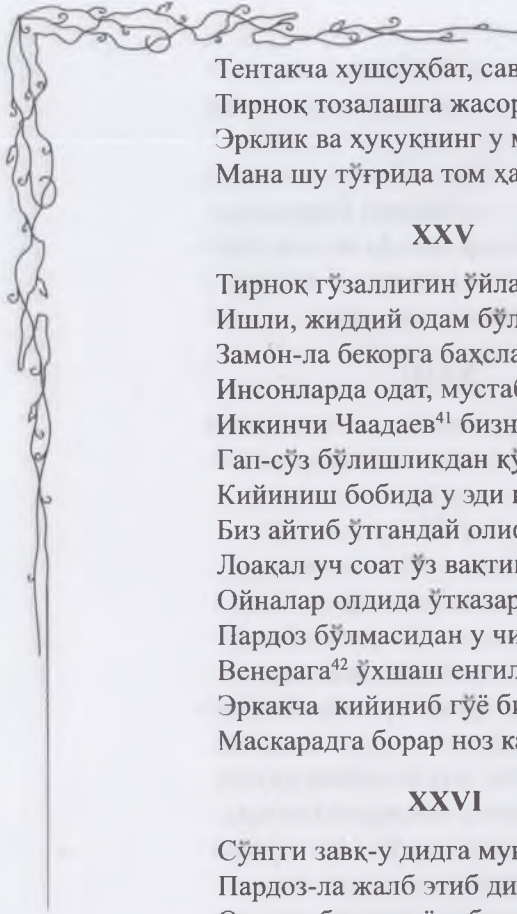
Ичкари, ташкари ҳали чароғон,
Фонарлар ҳар ерда нур сочар хандон.
Совуқдан отлар ҳам уринар ҳали,
Эгар, жабдуқлардан безган, чарчаган,
Кучерлар гулханни ўраб қуршаган,
Сўкар жанобларни қафт ишкаб бари:
Бизнинг Онегин ҳам чиқиб қолади,
Уйга кийингали у йўл олади.

XXIII

Танҳо бир бўлманинг мен тасвирини
Чизаоламанми тўғри ва чевар,
Бу ерда моданинг ўрнак шогирди
Кийинар, ечинар ва пардоз эгар?
Резаворчи Лондон бўш ҳавас-орзу
Учун не молларни ишлаб сотса-ю,
Болтик денгизида кўпирган тўлқин
Бизга на келтирса ёғоч, мой учун...
Фойдали бир ҳунар, санъат деб билса,
Парижда очкўз завқ нимани бир кун,
Энг янги сафо, ноз ва зийнат учун,
Эрмак, шўхлик учун ихтиро қилса,
Шуларнинг ҳаммаси ўн саккиз ёшли
Файласуф уйини безарди яхши.

XXIV

Истамбул қаҳрабо трубкалари,
Столда бронза, чинни қалашир,
Нозик ҳиснинг орзу ва нашъалари,
Биллур шишаларнинг ичида атир;
Тароқлар, пўлатдан кўп аррачалар,
Тўп-тўғри ва эгри ҳар хил қайчилар,
Чўткалар ўттиз хил, баъзиси тишга,
Баъзиси тирноқни тоза қилишга.
Руссо³⁹ (мен бу гапни қистириб ўтай),
Англаёлмаганди ёнида доим

Тентакча хушсухбат, савлатли Грим⁴⁰
Тирноқ тозалашга жасорат қилғай (5).
Эрклик ва ҳуқукнинг у мудафийи,
Мана шу тўғрида том ҳақсиз эди.

XXV

Тирноқ гўзаллигин ўйламоқ мумкин,
Ишли, жиддий одам бўлсанг-да доим!
Замон-ла бекорга баҳслашмоқ нечун?
Инсонларда одат, мустабид ҳоким.
Иккинчи Чаадаев⁴¹ бизнинг Онегин,
Гап-сўз бўлишликдан қўрқар эди чин.
Кийиниш бобиди у эди педант,
Биз айтиб ўтгандай олифта-франт.
Лоқал уч соат ўз вақтини у,
Ойналар олдида ўтказар эди.
Пардоз бўлмасидан у чиқар эди,
Венерага⁴² ўхшаш енгил ва сулув:
Эркакча кийиниб гўё бир парий
Маскарадга борар ноз карашмали.

XXVI

Сўнги завқ-у дидга муносиб кийим,
Пардоз-ла жалб этиб диққатингизни,
Онегин безагин ёза билардим,
Билимдонларга ҳам мен танлаб сўзни.
Жасорат бўларди, албатта, бу ҳам,
Уни тавсифламоқ, зотан, вазифам,
Нетайин, панталон, фрак ва жилет,
Булар рус тилида йўқ, бу сўзлар чет;
Буни кўриб, айбим қиламан иқроп,
Ажнабий сўзлар-ла азалдан меним
Камбағал сўзлим бу билан балким,
Бир куроқ сингари товланмас бекор,
Гарчи эски вақтда анжумани дониш⁴³
Чиқарган луғат-ла бўлсам-да таниш.

XXVII

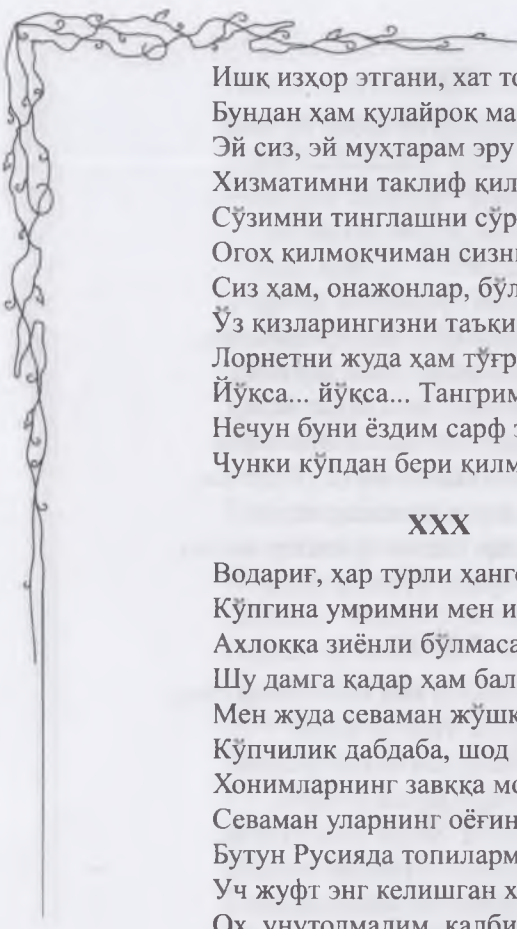
Бизнинг мавзуйимиз ҳозир бу эмас,
Яхшиси бал сари ошикайлик биз.
Битта каретани⁴⁴ киралаб бирпас –
Базмга Онегин жўнаб кетди тез.
Қоронғи уйларнинг олдида ёнар,
Уйқули кўчани тўлдирган қатор
Кареталарнинг кўш, шод фонарлари;
Майин нур сочилар суюқ зар каби.
Қорларга чизилар шуъладан ёйлар
Атрофда юлдуздай кўп майда чироғ,
Порлайди муҳташам катта уй шу чоғ;
Яхлит ойналарда кўлкалар кезар:
Бу – хонимлар, сатанг эркаклар шакли,
Кўринар ва зумда йўқолар акси.

XXVIII

Бизнинг қаҳрамон ҳам етиб келди, бок,
Швецар ёнидан ўтди ўқ каби,
Мармар зиналардан чиқди учарок,
Тузатди қўллари билан сочини,
Кирди ичкарига. Залда халқ тўлган,
Муסיқа ҳам энди гуриллаб толган.
Халқ бутун банд эди мазурка ила
Ҳамма ёқда шовқин, уйлар лик тўла.
Сувори зобитнинг⁴⁵ шпори жаранг;
Сўлим хонимларнинг оёқчалари
Учади; сеҳрли изларнинг зори –
Ёлқинли қарашлар учар оташранг.
Танноз хотинларнинг рашк имоларин
Қоплайди созларнинг наъраси вазмин.

XXIX

Нашъанинг, тилакнинг ўтган замони
Балларга ишкибоз, ошуфта эдим.

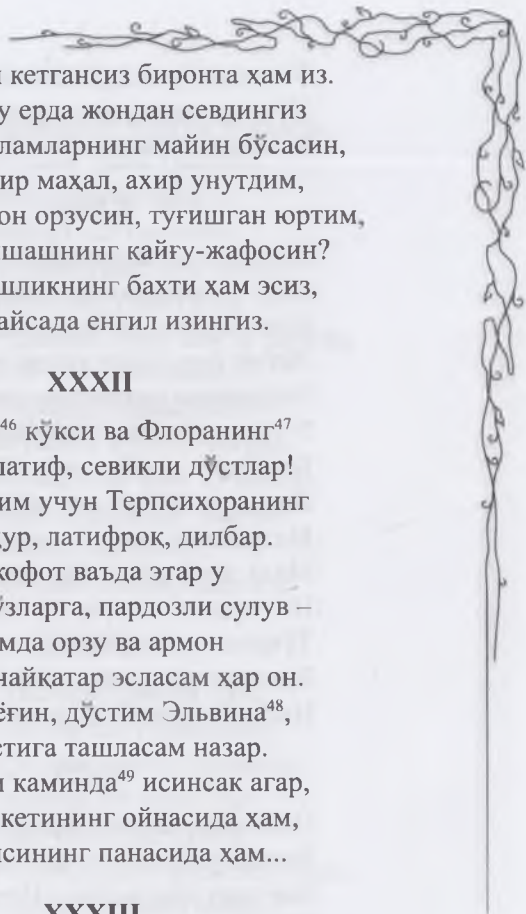
Ишқ изҳор этгани, хат топширгани
Бундан ҳам қулайроқ макон йўк, балким.
Эй сиз, эй муҳтарам эру хотинлар!
Хизматимни таклиф қилай бир қадар;
Сўзимни тинглашни сўрайман сиздан.
Огоҳ қилмоқчиман сизни бир сўздан:
Сиз ҳам, онажонлар, бўлинг эҳтиёт,
Ўз қизларингизни таъкиб этингиз:
Лорнетни жуда ҳам тўғри тутингиз.
Йўқса... йўқса... Танграм сақласин, уят!
Нечун буни ёздим сарф этиб сиёҳ,
Чунки кўпдан бери қилмайман гуноҳ.

XXX

Водариг, ҳар турли хангома учун
Кўпгина умримни мен исроф этдим!
Ахлоққа зиёнли бўлмаса шу кун,
Шу дамга қадар ҳам бални севардим.
Мен жуда севаман жўшқин ёшлиқни,
Кўпчилик дабдаба, шод бўлишлиқни,
Хонимларнинг завққа монанд безагин;
Севаман уларнинг оёғин, лекин:
Бутун Русияда топилармикан
Уч жуфт энг келишган хотин оёғи?
Оҳ, унутолмадим, қалбимда доғи,
Бир жуфт оёқчани!.. Маҳзун, совинган,
Ҳали ҳам эслайман; тушимда ҳатто,
Қалбимни қилади улар безовта.

XXXI

Сен қачон, қаерда, қай чўлда бутун
Эсдан чиқарасен уларни, тентак?
Оҳ, латиф оёқлар! Қайдасиз бу кун?
Қаерда босасиз баҳорги чечак?
Шарқнинг сафосида сиз эркаланган,
Шимолнинг қайғули қорида, лутфан,

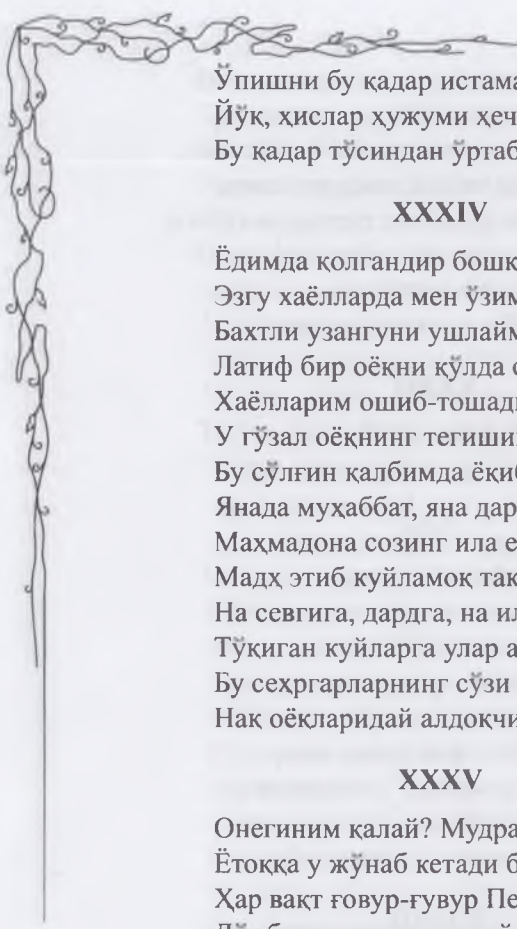
Қолдирмай кетгансиз биронта ҳам из.
Чунки сиз у ерда жондан севдингиз
Юмшок гиламларнинг майин бўсасин,
Сиз учун бир маҳал, ахир унутдим,
Шухрат, шон орзусин, туғишган юртим,
Туткинда яшашнинг қайғу-жафосин?
Йўқолди ёшликнинг бахти ҳам эсиз,
Бамисли майсада енгил изингиз.

XXXII

Диананинг⁴⁶ кўкси ва Флоранинг⁴⁷
Ёноклари латиф, севикли дўстлар!
Лекин меним учун Терпсихоранинг
Оёғи негадур, латифрок, дилбар.
Бебаҳо мукофот ваъда этар у
Ҳамиша кўзларга, пардозли сулув –
Аёл юрагимда орзу ва армон
Гирдобин чайқатар эсласам ҳар он.
Севамен оёгин, дўстим Эльвина⁴⁸,
Столлар остига ташласам назар.
Қиш фасли каминда⁴⁹ исинсак агар,
Заллар паркетининг ойнасида ҳам,
Денгиз қоясининг панасида ҳам...

XXXIII

Қасирғали денгиз ёдимда ҳали:
Унинг оёғига йиқилиш учун,
Кетма-кет югурган тўлқинлар сари
Бокиб, хўб қизғонган эдим мен у кун!
Истардим у чокда тўлқинлар ила
Азиз оёқларга лабларим тегса!
Йўқ, ёшлик палламда, қон қайнаганда,
Дилимни ишқ ўти банд айлаганда,
Мен ҳеч қачон шундай бир азоб билан
Жононларнинг гулдай юзин ё лабин
Ёки меҳр тўла нафис кўкрагин

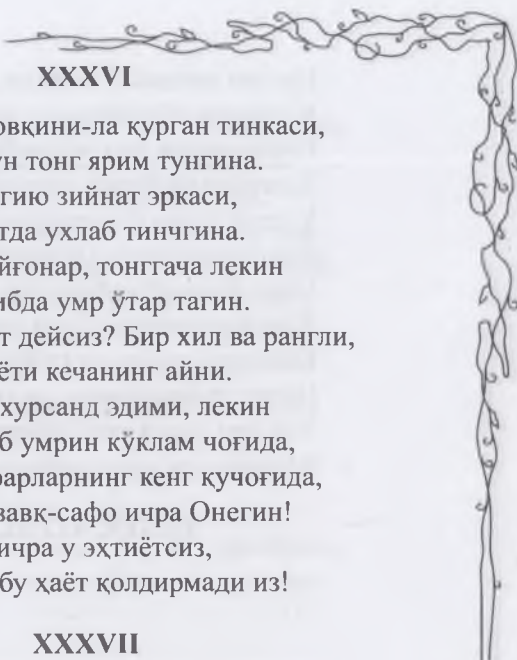
Ўпишни бу қадар истамаганман.
Йўк, хислар ҳужуми ҳеч қачон мени
Бу қадар тўсиндан ўртаб эзмади.

XXXIV

Ёдимда қолгандир бошқа бир замон:
Эзгу хаёлларда мен ўзим, баъзан,
Бахтли узангуни ушлайман; бир он
Латиф бир оёқни қўлда сезаман.
Хаёлларим ошиб-тошади яна.
У гўзал оёқнинг тегишигина
Бу сўлғин қалбимда ёкиб қўяр қон.
Янада муҳаббат, яна дард-ҳижрон...
Маҳмадона созинг ила етар, бас,
Мадҳ этиб куйламоқ такаббурларни:
На севгига, дардга, на илҳомлари
Тўқиган куйларга улар арзимас;
Бу сеҳргарларнинг сўзи ва кўзи
Нак оёқларидай алдоқчи ўзи.

XXXV

Онегиним қалай? Мудраб ва эснаб,
Ётоққа у жўнаб кетади балдан;
Ҳар вақт ғовур-ғувур Петербург эса
Дўмбира товуши ила уйғонган.
Савдогар туради, ташувчи борар,
Извошчи биржаси томон югурар,
Шошади хурмали бир сутчи хотин,
Тонгги қор ғирчиллар у юрган сайин.
Бошланди ёқимли тонгнинг сурони.
Дарчалар очилди. Қувурдан тутун
Юксалди ҳавога нак мовий қуюн
Қоғоз қалпоқ кийган немис новвойи
Худди ҳар кунгидай, кечикмай бир он,
Дўкон очиб, савдо қилади чакқон.

XXXVI

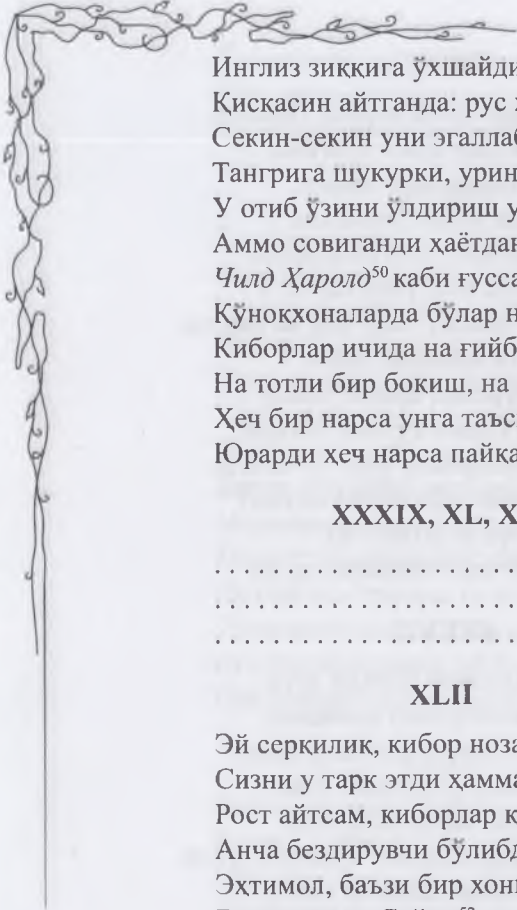
Балнинг шовқини-ла курган тинкаси,
Онегин учун тонг ярим тунгина.
У ўйин-кулгию зийнат эркаси,
Ётади рохатда ухлаб тинчгина.
Пешинда уйғонар, тонггача лекин
Бояги тартибда умр ўтар тагин.
Қандай ҳаёт дейсиз? Бир хил ва рангли,
Эртанги ҳаёти кечанинг айни.
Бахтиёр ва хурсанд эдимиз, лекин
Эркин юриб умрин кўклам чоғида,
Порлоқ зафарларнинг кенг кучоғида,
Ҳар кунги завқ-сафо ичра Онегин!
Зиёфатлар ичра у эҳтиётсиз,
Соғломди: бу ҳаёт қолдирмади из!

XXXVII

Йўқ: унинг ҳислари совиди эрта;
Зериктирди кибор ҳаёт шовқини;
Фикрини гўзаллар, жононлар қиска
Замонгина машғул этганди уни;
Хиёнатлар уни чарчатиб қўйди.
Дўстлар, дўстликлардан жуда тез тўйди.
Яна ҳар кун лазиз таомлар ейиш,
Ҳар кун шампанский қониқиб ичиш,
Боши оғриб турган паллада яна
Рангдор, ингичка сўз ёғдириш ҳарён,—
Булардан зерикди, дили бўлди қон.
Гарчи у бўлса-да қизгин, шумтака,
Кўнгли қолган эди унинг ҳар ишдан:
Ҳам жангдан, ҳам ўқдан ҳамда қиличдан.

XXXVIII

Онегин мубтало иллат сабабин
Қидириб топишнинг келгандир чоғи.

Инглиз зиккига ўхшайди, лекин
Қисқасин айтганда: рус хафакони
Секин-секин уни эгаллаб олди.
Тангрига шукурки, уринмай қолди
У отиб ўзини ўлдириш учун.
Аммо совиганди ҳаётдан бутун.
Чилд Ҳаролд⁵⁰ каби ғуссали, синик,
Қўноқхоналарда бўлар намоён.
Киборлар ичида на ғийбат, бўстон⁵¹,
На тотли бир боқиш, на бежо қилиқ,
Ҳеч бир нарса унга таъсир этмасди,
Юрарди ҳеч нарса пайкамай асти.

XXXIX, XL, XLI

.....
.....
.....

XLII

Эй серқилиқ, кибор нозанинлари
Сизни у тарк этди ҳаммадан бурун.
Рост айтсам, киборлар қилиғи бари
Анча бездирувчи бўлибдир бугун.
Эхтимол, баъзи бир хоним бир қадар,
Бентомни ва Сейни⁵² изохлай олар;
Лекин улар гапи-сўзи, умуман,
Беғубор эса-да, маҳрум маънодан.
Яна улар тағин шундай беғуноҳ,
Ва шундай улуғвор, шундай донишманд.
Такводорлик билан юраклари банд,
Шунчалар субутли, зийрак ва огоҳ,
Шундай номаҳрамдир уларга эркак,
Афтларини кўриб хун бўлар юрак. (6)

XLIII

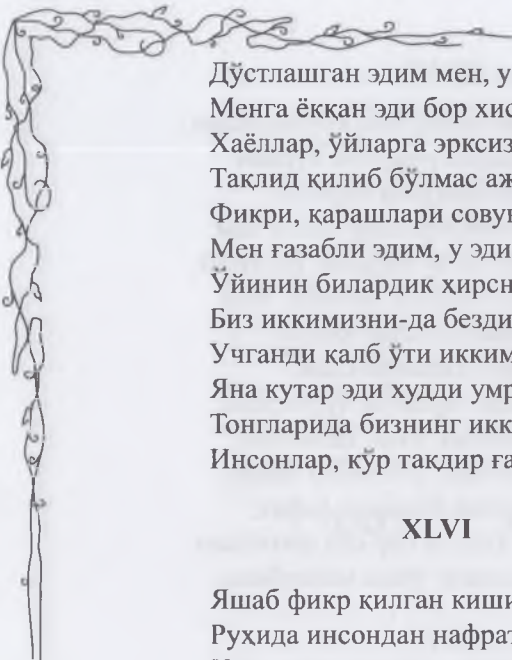
Петербургнинг кенг, тош кўчаларидан,
Кечки паллаларда учкур ва кўркам
Аравага тушиб кетувчи хурсанд,
Гўзал, ёш хонимлар, ахир сизни ҳам
Бутун ташлаб кетди бизнинг Евгений;
Жўшқин завқ-сафодан қочиб у энди
Уйига бутунлай камалиб қолди.
Зерикиб қўлига қаламни олди,
Ёзишни истади: мушкул, зўр меҳнат
Кўнглини айнатди, эзди, каламдан
Ҳеч нима чикмади; у шунинг билан
Қаламкаш аҳлига бўлмади улфат,
Мен бу касб ҳақида бир сўз демайман,
Чунки унга менинг ўзим мансубман.

XLIV

Бекорчиликка у берилди яна,
Руҳида бир бўшлиқ сизди кун сайин.
Катта гўзал ишга қилди ҳафсала –
Билим орттиришга киришди қизғин.
Токчага қалади жилд-жилд китоблар,
Ўқиди, ўқиди; фойдасиз, бекор:
Бирида дилгирлик, талваса, хато;
Бирида виждон йўқ, бирида маъно.
Ҳаммасида ҳар хил иримдан нишон.
Қадимгилик қадри эскиган жуда,
Янгилик ичида эски сафсата.
Китобларни ташлар хотинларсимон,
Чанг босган китоблар ётган токчага,
Тортади коп-қора калин пардача.

XLV

Кибор ҳаётининг отиб эрмагин.
Беҳуда шовқиндан қочиб у каби

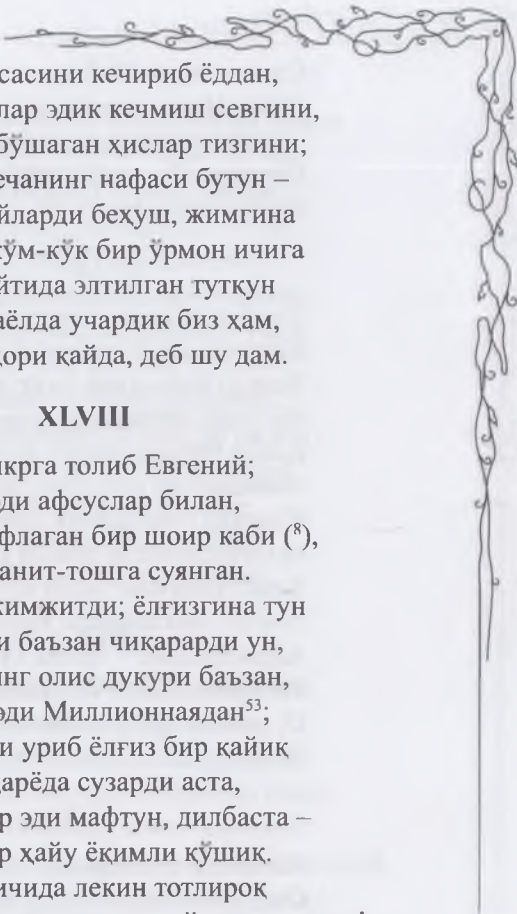
Дўстлашган эдим мен, у замон лекин
Менга ёкқан эди бор хислатлари.
Хаёллар, ўйларга эрксиз садокат,
Тақлид қилиб бўлмас ажиб бир сифат,
Фикри, қарашлари совуқ ва кескин,
Мен ғазабли эдим, у эди ғамгин.
Ўйинин билардик хирснинг иккимиз:
Биз иккимизни-да бездирган ҳаёт,
Учганди қалб ўти иккимизда бот.
Яна кутар эди худди умримиз
Тонглаарида бизнинг иккимизни ҳам
Инсонлар, кўр тақдир ғазаби ҳар дам.

XLVI

Яшаб фикр қилган киши ҳар замон
Рухида инсондан нафрат этгуси.
Ҳис этган кимсага солар ҳаяжон
Қайтиши имконсиз кунлар шарпаси:
Унга қолмас асло фусун, жозиба,
Уни хотиралар илони ила,
Яна пушаймонлар ичдан кемирар.
Буларнинг барчаси кўпинча берар
Ширин бир нафислик сўзга, жумлага,
Онегиннинг тили мени даставвал
Саросима қилди; кейинча мен сал
Кўникдим ундаги таънали гапга,
Заҳар аралашган ҳазилига ҳам
Чидадим энг ўсал ҳажвига ҳар дам.

XLVII

Ёз фасли кўп чоқлар бирга эдик биз,
Неванинг устида кеча самоси (7)
Очилар тип-тиниқ, ёруғ ва чексиз,
Сувларнинг нашъали ўйноқ ойнаси
Тўлин ой жамолин акс этмас экан,

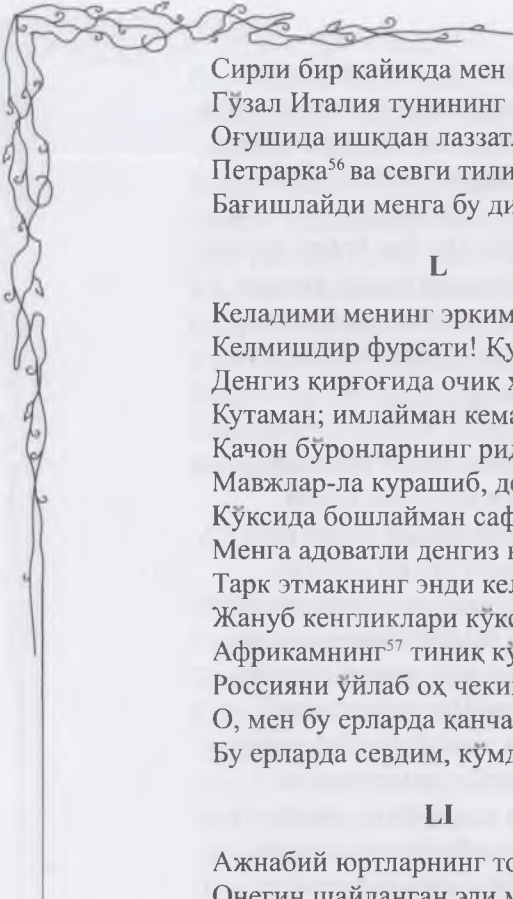
Ўтмиш қиссасини кечириб ёддан,
Биз жим эслар эдик кечмиш севгини,
Биз беғам, бўшаган ҳислар тизгини;
Бу сўлим кечанинг нафаси бутун –
Бизларни айларди беҳуш, жимгина
Қамокдан кўм-кўк бир ўрмон ичига
Ухлаган пайтида элтилган тутқун
Сингари, хаёлда учардик биз ҳам,
Ёш умр баҳори қайда, деб шу дам.

XLVIII

Турарди фикрга толиб Евгений;
Руҳи тўла эди афсуслар билан,
Ўзин тавсифлаган бир шоир каби ⁽⁸⁾,
Соҳилда гранит-тошга суянган.
Ҳамма ёқ жимжитди; ёлғизгина тун
Посбонлари баъзан чиқарарди ун,
Извошчининг олис дуқури баъзан,
Эшитилар эди Миллионнаядан⁵³;
Эшқакларни уриб ёлғиз бир қайик
Мудраган дарёда сузарди аста,
Бизни килар эди мафтун, дилбаста –
Узоқдан бир ҳайу ёқимли кўшиқ.
Тун базми ичида лекин тотлироқ
Торкватто⁵⁴ шеърининг куйлари ҳар чок!

XLIX

Адриатик денгизи тўлқинлари, ман –
О, Брента⁵⁵! Сизни кўрарман албат,
Илҳомларим тўлиб-тошиб янгидан,
Сеҳрли товшингиз эшитмоқ ният!
Бу товуш Аполлон набиралари
Учун муқаддасдир; уни куй каби,
Альбион созидан туйдим, таниш у.
Гоҳ сўзамол, гоҳо индамас сулув –
Венецияли ёш бир жонон билан

Сирли бир кайикда мен сузиб, олтин
Гўзал Италия тунининг эркин
Оғушида ишқдан лаззатланарман,
Петрарка⁵⁶ ва севги тилин у замон
Бағишлайди менга бу дилбар жонон.

L

Келадими менинг эрким замони?
Келмишдир фурсати! Қумсайман эрким;
Денгиз қирғоғида очик ҳавони (9)
Кутаман; имлайман кема чодирин.
Қачон бўронларнинг ридосида, ман
Мавжлар-ла курашиб, денгизнинг улкан
Кўксида бошлайман сафарни эркин?
Менга адоватли денгиз қирғоғин
Тарк этмакнинг энди келмиш замони.
Жануб кенгликлари кўксида яйраб,
Африкамнинг⁵⁷ тиниқ кўкига қараб (10),
Россияни ўйлаб оҳ чекиш чоғи,
О, мен бу ерларда қанча дард чекдим.
Бу ерларда севдим, кўмдим юрагим.

LI

Ажнабий юртларнинг томошасига
Онегин шайланган эди мен билан.
Лекин биз тақдирнинг тақозосича,
Узоқ вақт айрилдик бир-биримиздан.
У замон отаси вафот қилганди.
Онегин қошига дув йиғилганди
Қарз бергувчиларнинг очкўз тўдаси,
Ҳар кимнинг ўз ақли ва ўз режаси:
Даъволардан нафрат қилди Онегин
Ўз чекидан ўзи бўлганди рози,
Қарзни тўлаш учун кетди мероси,
Қатта бир зиён ҳам кўрмади, лекин
Гўё билган эди у олдинданок
Қари амакининг ўлишин тез чок.

LII

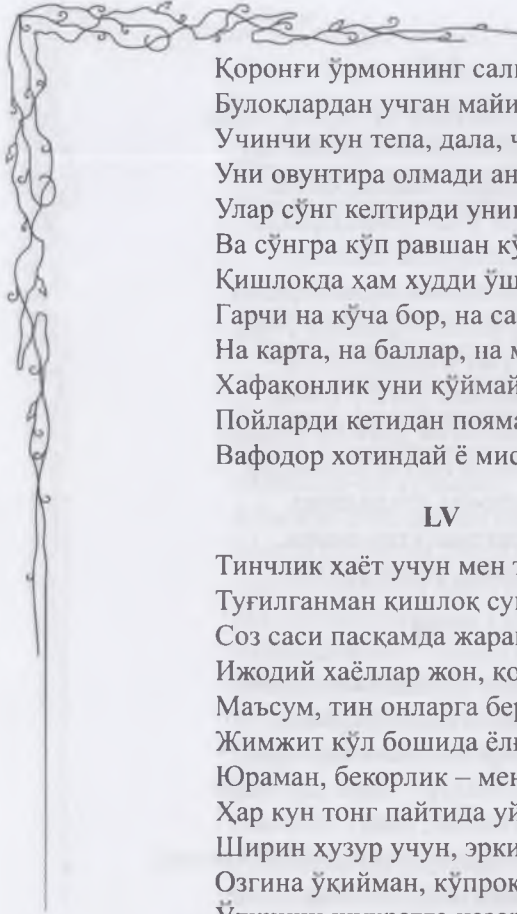
Чиндан ҳам Евгений кутмаган дамда
Иш бошқарувчидан олади бир хат.
Ўлим олдидамиш амаки; ҳамда
Видолашувни у истармиш фақат.
Қайғули номани ўқиб Евгений
Шу он суриштирмай нари-берини,
Почтовойда чопди учрашиш учун.
Ақча дарди уни эгаллар бутун.
Алдаш, йиғи-сиғи учун у ҳозир.
(Романни бошлаган эдим бу билан);
Зерикар, хомуза тортар олдиндан.
Мана, у кишлокқа етади охир.
Кўрарким, тахтада ётар амаки,
Ерга жо бўлажак совға сингари.

LIII

Кўрди хизмат аҳли тўлган кўрани;
Азага келишар яқин-узоқдан.
Кўмиш маросимин ҳаваскорлари,
Дўстлар, бегоналар – бари ҳар ёқдан.
Ўлик ҳам кўмилди; овкат еб-ичиб
Поп, меҳмонлар жўнар гердайиб тинчиб,
Гўё бажардилар жиддий бир ишни.
Онегин кишлокда яшовчи киши
Бўлиб қолди энди. Мана у ўрмон,
Ер-сув, заводларга тамом хўжайин.
Шу чоккача танти, исрофгар, олтин
Қадрини билмаган бу танбал инсон
Ҳозир жуда хурсанд; у илгариги
Йўлин алмаштирди, на бўлса майли.

LIV

Янгидай кўринди икки кунгина
Онегинга жимжит, танҳо далалар,

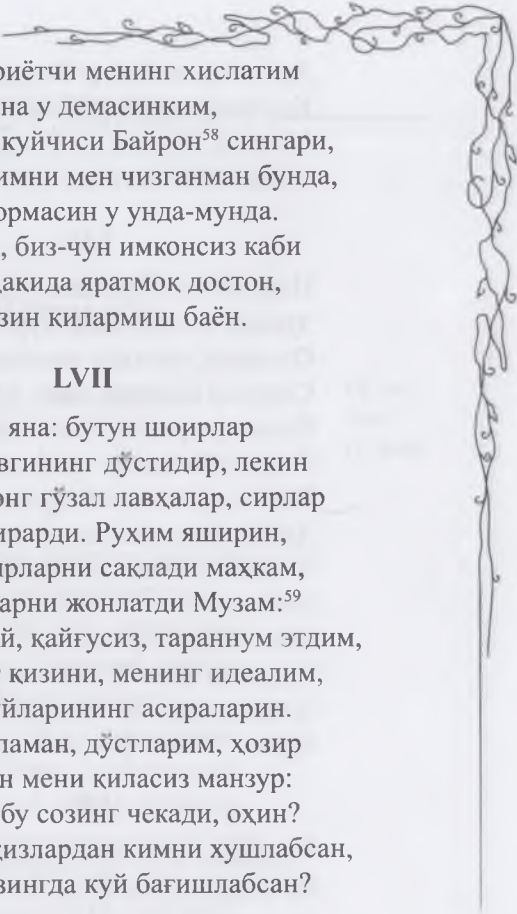
Қоронғи ўрмоннинг салкини, яна
Булоқлардан учган майин садолар;
Учинчи кун тепа, дала, чакалак
Уни овунтира олмади андак;
Улар сўнг келтирди унинг уйқусин;
Ва сўнгра кўп равшан кўрди Онегин:
Қишлоқда ҳам худди ўша дилгирлик.
Гарчи на кўча бор, на сарой, на ёр,
На карта, на баллар, на мунда шеър бор.
Хафаконлик уни кўймай бир энлик,
Пойларди кетидан пояма-поя,
Вафодор хотиндай ё мисли соя.

LV

Тинчлик ҳаёт учун мен туғилганман,
Туғилганман қишлоқ сукути учун:
Соз саси пасқамда жаранглайди шан,
Ижодий ҳаёллар жон, қонга тўлғун.
Маъсум, тин онларга берилиб тамом
Жимжит кўл бошида ёлғиз ҳар айём
Юраман, бекорлик – менинг қонуним.
Ҳар кун тонг пайтида уйғонаман жим,
Ширин ҳузур учун, эркинлик учун:
Озгина ўқийман, кўпроқ ухлайман
Ўткинчи шуҳратга назар солмайман,
Ўтмиш замонларда мен – нақ шу йўсин
Кечирмаганмидим кунларим бекор,
Яшамаганмидим шундай бахтиёр!

LVI

Чаман, севги, қишлоқ, сайр этиб юриш,
Далалар! Мен сизга содиқман руҳан.
Онегин-ла меним орамда бўлмиш
Фарқни қайд этишга ҳар вақт мен хурсанд,
Тоқим, истехзоли бирор ўқувчи,
Ёки мохилона тухмат тўқувчи,

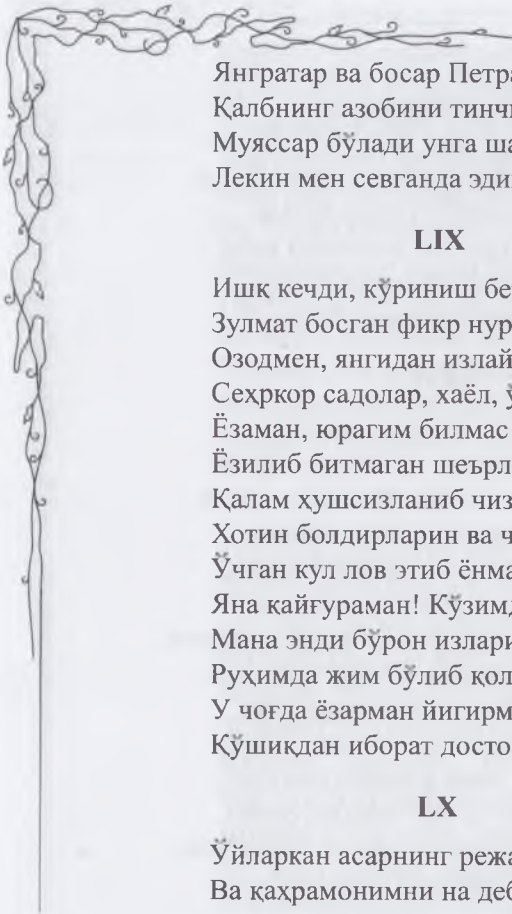
Бирон нашриётчи менинг хислатим
Қиёс этиб яна у демасинким,
Мағрурлик куйчиси Байрон⁵⁸ сингари,
Ўз портретимни мен чизганман бунда,
Гап сотиб юрмасин у унда-мунда.
Ўйлашарки, биз-чун имконсиз каби
Бошқалар ҳақида яратмоқ дoston,
Гўё шоир ўзин қилармиш баён.

LVII

Айтиб ўтай яна: бутун шоирлар
Хаёлчан севгининг дўстидир, лекин
Бир замон энг гўзал лавҳалар, сирлар
Тушимга кирарди. Руҳим яширин,
Гўзал тасвирларни сақлади маҳкам,
Кейинча уларни жонлатди Музам:⁵⁹
Мен шундай, қайғусиз, тараннум этдим,
Тоғларнинг кизини, менинг идеалим,
Салгир⁶⁰ бўйларининг асираларин.
Эшитиб қоламан, дўстларим, ҳозир
Савол билан мени қиласиз манзур:
«Ким учун бу созинг чекади, охин?
У рашкли қизлардан кимни хушлабсан,
Қайсига созингда куй бағишлабсан?»

LVIII

«Илҳоминг мавжлатиб кимнинг нигоҳи,
Армуғон этмишдир самимий меҳр,
Сенинг бу ўйловчан куйингга, қани?
Сенинг шеъринг кимни Оллоҳ деб танир?»
Дўстларим, ҳеч кимни, Худо ҳаққи!.. Ман
Бошимдан кечирдим, маҳрум нашъадан,
Муҳаббатнинг телба ғалаёнини.
Ишқ-ла қофиянинг ҳаяжонини
Кимки қўшабилса, у инсон хушбахт:
У шеърнинг муқаддас сирли садосин

Янгратар ва босар Петрарка изин;
Қалбнинг азобини тинчитар; шул вақт
Муяссар бўлади унга шараф-шон;
Лекин мен севганда эдим лол, нодон.

LIX

Ишк кечди, кўриниш берди илҳомим,
Зулмат босган фикр нурланди секин;
Озодмен, янгидан излайман доим
Сехркор садолар, хаёл, ўй базмин.
Ёзаман, юрагим билмас дард нима...
Ёзилиб битмаган шеърлар ёнига
Қалам хушсизланиб чизмайди расмин
Хотин болдирларин ва чехраларин.
Ўчган кул лов этиб ёнмас янгидан,
Яна кайғураман! Кўзимда йўқ ёш.
Мана энди бўрон излари ювош
Рухимда жим бўлиб қолар тамоман.
У чоғда ёзарман йигирма бешта –
Кўшиқдан иборат дoston, албатта.

LX

Ўйларкан асарнинг режасин секин
Ва қаҳрамонимни на деб атайман;
Романнинг ҳозирча биринчи қисмин
Битирдим; буларнинг барин қайтадан
Кўриб чиқдим қатъий бир диққат ила;
Бунда зиддиятлар ҳали кўпгина,
Лекин тузатишни мен истамайман;
Сензурга⁶¹ ўзимнинг бурчим тўлайман,
Журналистларга ҳам чайнамоқ учун
Меҳнатим мевасин берарман яна:
Эй янги туғилган асарим, жўна,
Нева бўйларини кезиб чиқ бутун;
Менга хизмат қилиб, қозон шараф-шон:
Қинғир сўз ва ур-сур, сўкиш ва сурон!

ИККИНЧИ БОБ

O, rus!
*Hor.*⁶²
O, Rus!

I

Евгений Онегин зериккан қишлоқ,
Гўзал, латофатли бир гўша эди;
Бу ерларда кимки соф завққа инок
Тангрига шукурлар қилса арзирди.
Аслзода уйи холис тамоман,
Шамоллардан уни тоғ паналаган,
Бир кичик дарёнинг тепасидадир;
Қаршидан узоқда яшнар дала-қир,
Ўтлоқлар ва олтин экинзорлар ҳам.
Қишлоқлар олисида жим-жим милтирар.
Подалар ўтлоқда секин тентирар.
Қуюк қўлкасини кенг ёяр-гилам
Сингари, боқимсиз каттакон бир бог,
Ўйчан дриадлар⁶³ маскани ҳар чоғ.

II

Солинган эди бу шарафли қаср,
Одатда қасрга хос бир йўсинда:
У ғоят мустақкам, савлатли, оғир,
Маъкул қадимийлик диди бор унда.
Ҳар томонда баланд уйлар-бўлмалар,
Меҳмонхоналарни шойилар безар,